

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію У Цзін «Психологічні особливості переживання страху молодшими школярами і підлітками із повних та неповних сімей», подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук у спеціалізовану вчену раду Д 41.053.03 у Південноукраїнському національному педагогічному університеті імені К. Д. Ушинського за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Актуальність вивчення проблеми страхів у сучасній психологічній науці є беззаперечною. Наявність у сучасній загальноосвітній школі тенденції до зростання специфічних труднощів у навчанні та вихованні дітей зумовлює активний пошук психологами їх причин та методів профілактики і корекції. Прикладами таких специфічних труднощів можуть бути емоційна та соціальна дезадаптація, порушення поведінки, замкнутість, відсутність мотивації до навчання, зниження успішності навчання дітей тощо. Останні - часто зумовлені непомітними для педагогів деструктивними емоційними станами, серед яких найбільш негативно впливовими є стани тривоги та страху. Особливо ця проблема стосується дітей та підлітків з неповних сімей, які є менш захищеними, ніж їх однолітки з повних родин, як в соціальному і економічному, так і в психологічному сенсі. Означене обумовлено ще й значним ростом в останній час кількості неповних сімей та їх соціально-економічною, психологічною нестабільністю. Таким чином, дисертаційне дослідження У Цзін «Психологічні особливості переживання страху молодшими школярами і підлітками із повних та неповних сімей» є досить актуальним та своєчасним.

Дисертантка об'єктивно доводить наукову та практичну значущість обраної теми дослідження. На наш погляд, актуальність дослідження пов'язана з тим, що незважаючи на результати численних психологічних напрацювань зарубіжних і вітчизняних науковців, категорія «страху», залишається недостатньо вивченим психологічним феноменом, а аналіз особливостей його прояву у дітей і підлітків впродовж навчання у ЗНЗ, у залежності від внутрішньосімейних чинників, у

досліджуваних з України та Китаю, а також підходів щодо психологічної корекції страхів є вельми актуальним та має важливе науково-практичне значення.

Наведена У Цзін у дисертації та авторефераті аргументація, підтверджує той факт, що тема дисертаційного дослідження відповідає запитам психологічної науки і практики, а обраний дисертанткою аспект вивчення проблеми може вважатися таким, що відповідає сучасним потребам педагогічної та вікової психології.

Теоретичне узагальнення результатів наукових досліджень з проблеми вікових та внутрішньосімейних особливостей генези і прояву страхів особистості, дозволило дисертантці чітко визначити об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження та відібрати адекватний їм психологічний інструментарій. Так, цілком логічно за об'єкт дослідження було взято: емоційну сферу особистості дітей та підлітків, а за його предмет - психологічні особливості переживання страхів у молодших школярів та підлітків з повних та неповних сімей.

Дисертаційне дослідження виконане в межах наукової теми кафедри психології розвитку та соціальних комунікацій «Психологічний супровід розвитку особистості школяра в рекреаційний період в контексті інноваційних технологій» (номер державної реєстрації 0109U000191), що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Тема дисертації затверджена вченою радою Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (протокол № 12 від 28 травня 2015 року) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 6 від 29 вересня 2015 року).

Зміст та етапи дисертаційної роботи представлені в чіткій, логічній послідовності, відповідають меті та конкретизують окремі завдання дослідження.

Варто зазначити, що У Цзін, чітко сформульовано мету дослідження, а саме: вивчення психологічних особливостей переживання страху у молодших школярів і підлітків з повних та неповних сімей України та Китаю, розробка та

апробація ефективності програми корекції страхів в умовах рекреації та освітнього процесу.

Авторкою здійснено ґрунтовний аналітичний огляд існуючих наукових поглядів на проблеми страхів особистості, їх вікових аспектів. Так, визначено, що серед низки наукових підходів до вивчення означеної проблеми, провідне місце посідають клінічний (переважно у зарубіжній психології) та психологічний (у вітчизняній психології), а в рамках останнього вирізняють такі парадигми, як: страх як властивість особистості; страх як результат соціалізації та соціальної адаптації особистості; страх як ситуативне переживання, очікування або передбачення небезпеки та інші.

Узагальнивши позиції різних авторів щодо розуміння змісту поняття, авторка представляє страх як афективний стан, як афективно емоційно загострене відображення у свідомості індивіда конкретної загрози для його життя і благополуччя. Визначальною характеристикою страху є те, що інтенсивність емоційної реакції пропорційна величині небезпеки. Це психічне явище поєднує в собі ознаки як біологічного страху, так і соціальної небезпеки.

Принагідно зазначити, що подані в дисертації теоретичні завдання і викладки знаходять своє експериментальне підтвердження на рівні науково-достовірних та надійних емпіричних результатів, які дають змогу чітко уявити особливості переживання страху молодшими школярами та підлітками з неповних та повних сімей української і китайської виборок.

Другий розділ дисертації – «Емпіричне дослідження особливостей переживання страхів у молодших школярів та підлітків» демонструє основні наукові результати констатувального дослідження, що виконано дисертанткою. В результаті дослідницького аналізу У Цзін було встановлено відмінності у проявах страхів та тривожності у молодших школярів та підлітків з повних та неповних української та китайської сімей.

В дисертаційній роботі, у третьому розділі – «Психологічні особливості переживання страхів у молодших школярів і підлітків з повних та неповних сімей», чітко виокремлені і науково обґрунтовані загальна стратегія

формульованого експерименту, умови, завдання та принципи його проведення, поданий детальний опис його програми, наведені та проінтерпретовані результати апробації програми. Так, зокрема, в результаті формульованого експерименту, проведення тренінгу в експериментальній групі, було встановлено зниження у дітей рівня прояву страху самовираження, страху не відповідати очікуванням оточуючих, страхів у відносинах з педагогами. У підлітків експериментальної групи порівняльний аналіз засвідчив про зниження рівня особистісної тривожності, а також рівня самооцінної і міжособистісної тривожності в результаті проведення розробленого тренінгу, що засвідчило про його ефективність.

Організований та проведений формульований експеримент показав перспективність та ефективність розроблених тренінгових програм, спрямованих на зниження рівня тривожності у молодших школярів та підлітків в умовах рекреаційних дитячих закладів.

Дисертаційна робота чітко структурована, для презентації кількісних експериментальних даних використано достатню кількість таблиць та рисунків. Кожний розділ дисертаційного дослідження має виважені та чіткі висновки, достовірно підтвержені, внаслідок використання методів математичної статистики до емпіричних даних та належної їх якісної інтерпретації. Висновки дисертації відображають отримані результати, мають конкретний характер, дають відповіді на окреслені завдання дослідження та особливості вирішення обраної наукової проблеми.

Сформульовані висновки загалом свідчать про реалізацію поставлених завдань та досягнення мети дисертаційного дослідження, бачення автором перспективи подальшої розробки проблеми.

Дисертаційне дослідження У Цзін має достатній рівень наукової новизни, яка полягає у тому, що уперше виявлені особливості, механізми та види страхів, які переживають молодші школярі та підлітки з повних та неповних сімей України та Китаю.

Результати роботи мають практичну значущість і можуть бути використані в роботі практикуючих психологів у закладах шкільної та позашкільної освіти, в роботі психологічних служб дитячих рекреаційних закладів, у ВНЗ при вивченні студентами таких навчальних курсів, як «Вікова психологія», «Педагогічна психологія», а також при підготовці майбутніх психологів до різних видів психологічної практики.

Дисертація та автореферат написані на належному науковому рівні й відповідають вимогам, які встановлені до кандидатських дисертацій. В авторефераті відображено основні теоретичні положення та теоретико-емпіричні результати дослідження, зміст автореферату відповідає змісту дисертації. Основні результати дослідження У Цзін достатньо повно висвітлені у 5 наукових публікаціях, з яких 4 статті у фахових наукових виданнях України, та 1 стаття у зарубіжному наукометричному виданні. Опубліковані праці у фахових виданнях розкривають основний зміст дисертації. В дисертаційній роботі текстових запозичень, використання ідей, наукових результатів і матеріалів інших авторів без посилання на джерело немає. Загалом дисертаційне дослідження У Цзін є завершеною науковою роботою, що вирізняється безсумнівною науковою новизною, теоретичним і практичним значенням.

Даючи загалом позитивну оцінку дисертаційному дослідженню У Цзін, вважаємо за доцільне вказати на деякі зауваження та побажання:

1. На нашу думку, було б доречним, якби в теоретичній частині дослідження була приділена увага опису рекреаційного середовища та його перевагам у відновленні емоційно-почуттєвої сфери дітей та підлітків.

2. В емпіричній частині роботи представлені результати дослідження переживання страхів у представників української та китайської вибірок, але слід було б розкрити, чому використання психодіагностичного інструментарію у означених етнічних вибірках дещо відрізняється.

3. Робота тільки б виграла, якби в третьому розділі було представлено результати апробації розроблених тренінгових програм також й на досліджуваних китайської вибірки. Адже розроблені та апробовані тренінги по роботі зі страхами

можна використовувати, на наш погляд, при умові певної адаптації, і з молодшими школярами та підлітками Китаю.

4. Текст дисертаційного дослідження, а саме розділ 2, дещо перевантажений рисунками і таблицями, частину яких варто було б винести у додатки.

5. Назва розділу 3 не у повній мірі відображає його змістовне навантаження.

Однак, зазначені зауваження не впливають на загальну високу позитивну оцінку дисертаційного дослідження та не знижують його наукової і практичної значущості. Поставленні дисертанткою завдання виконано, а мета досягнута.

Отже, усе вищесказане дає підстави стверджувати, що дисертація У Цзін «Психологічні особливості переживання страху молодшими школярами і підлітками із повних та неповних сімей» відповідає основним вимогам МОН України до такого типу наукових праць, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук зі спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»

С.М. Томчук

ПІДПИС
= Томчука-С.М.
ЗАСВІАЧУЮ

ЗАВ. КАНЦЕЛЯРІЄЮ
МАЗУР А.В.
2016 РІК